

УДК 72.03

*Студентка 5 курсу Кожевнікова А.В.**Керівник канд. архіт., професор Зиміна С.Б.**Кафедра Основ архітектури та архітектурного проектування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ДЕКОНСТРУКТИВІЗМ ТА ДЕЯКІ ПРОЯВИ АТЕКТОНІКИ В ТРАДИЦІЙНИХ АРХІТЕКТУРНИХ СТИЛЯХ

Анотація. У статті досліджуються передумови становлення та розвитку стилю деконструктивізм, та деякі його прояви в стилях традиційної архітектури через атектоніку.

Ключові слова: Архітектурний напрям, «антигравітаційна архітектура», архітектоніка, атектоніка, готика, деконструктивізм, конструктивізм, «Літаюче місто», постмодернізм.

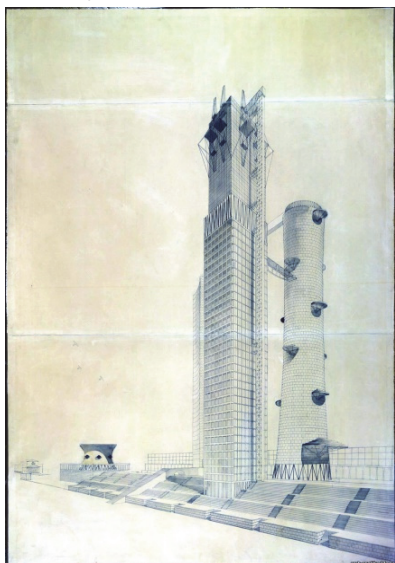
Деконструктивізм, як напрям в архітектурі 20 століття, з'являється наприкінці 80-х років (роботи Пітера Айзенмана і Даніеля Лібескінда). Подальший розвиток він отримав в періодичних виданнях Рема Колхаса. Маніфестами деконструктивізму вважаються пожежна частина «Вітра» Захи Хадід (1993) і музей Гугенгайма в Більбао Френка Гері (1997). Однак, термін «деконструкція» належить французькому філософу алжирського походження Жаку Дерріду (1930 – 2004 рр.), який стверджував - деконструктивізм - це не стиль, а метод, при якому архітектура вступає в конфлікт, «розвінчує» і скасовує саму себе. [10]

Як це не дивно, але джерелом натхнення деконструктивістів вважається радянський конструктивізм 1920-х рр. Причому, деякі представники сучасного деконструктивізму обирають різні періоди і авторів російського авангарду. Так, наприклад, Рем Колхас (Rem Koolhaas) і Заха Хадід (Zaha Hadid) орієнтовані на пізній авангард, зокрема на «антигравітаційну» архітектуру І. Леонідова. Будівля театр танцю в Гаазі (1984 – 1987 рр..) за проектом Рема Коолхаса схожа з проектом І. Леонідова загальною композиційною схемою і об'ємом перекинутого золотого конуса, в якому розміщує ресторан. Заха Хадід використовує підвішений об'єм з клубними приміщеннями в конкурсному проекті “Пік-клубу” для Гонконгу (Peak Club Hongkong , 1983 р.).

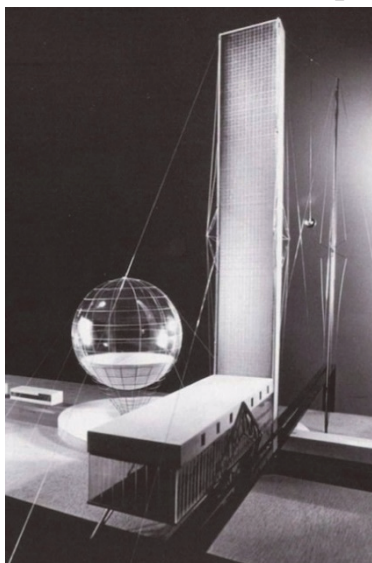
Інші архітектори, навпаки, залучають динамічні архітектурні і живописні композиції раннього авангарду (Н. Ладовського, К. Малевича, В. Кандинського, Л. Попової) або урівноважені композиції А. і В. Весніних. [10]

Прояви деконструктивізму в творчості архітекторів періоду конструктивізму.

«Антигравітаційна архітектура». Іван Ілліч Леонідов (9 лютого 1902 - 6 листопада 1959) - великий майстер ХХ століття. Архітектура Леонідова - сміливе рішення функціонально-технічних і художніх проблем, архітектура, як передбачення змін в житті людини, з його гуманізмом, високими прагненнями і відчуттям радості життя. «Розгорнуті» стіни, великі площі скління, «проникнення» природи в будівлю, заперечення коридорів, розробка типів житла з громадськими холами - ідеї клубу нового типу. Ніхто до І.Леонідова не розкрив в сучасній архітектурі так багато естетичних і художніх можливостей. Він запропонував і розробив ряд таких композиційних прийомів, як: зіткнення, зіставлення і накладення архітектурних об'ємів. При цьому ідеї І.Леонідова включають в себе останні технічні можливості того часу. Творчість І.Леонідова доводить можливість органічного об'єднання індивідуального і загального, національного та інтернаціонального.

Будинок Наркомтяжпрома,
Москва. 1934. Конкурсний
проект.

Інститут
бібліотекознавства ім.
Леніна на Ленінських
горах

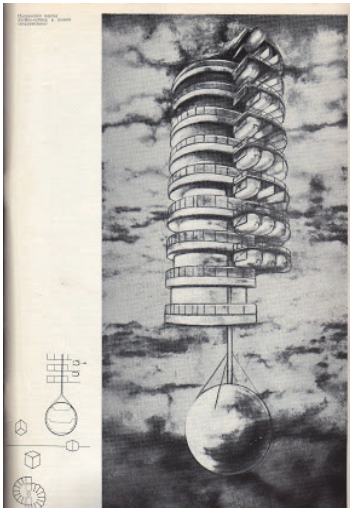
Місто Сонця
1940-1950

Увага до робіт Леонідова і російських конструктивістів не випадкова: прозріння російського авангарду 20-х років були наділені особливою силою. Ідеї Леонідова постали перед архітекторами - неоавангардістами 80-х з новою силою. Неосяжні за часом, вони проявилися в метафізичному вимірі. Потрібно

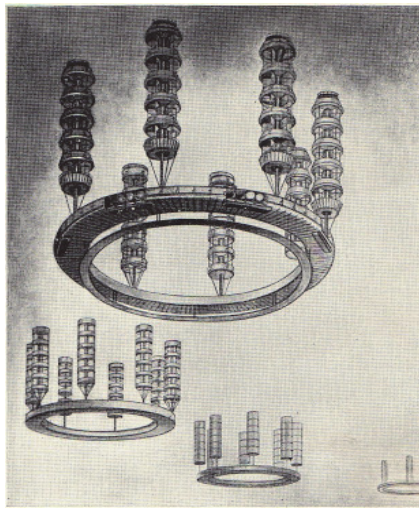
було якось виявити цю нову і особливу якість надихаючого джерела, не нав'язуючи йому при цьому роль канонічного зразка. Відомо, що з цією метою лідери деконструктивізму надавали авангардним «прототипам» сюрреалістичну тональність.

Сам Леонідов, пізніше, відхилився від центральної теоретичної позиції конструктивізму. Висунувши ідею про те, що саме архітектура повинна встановлювати послідовність операцій і програму для технології, а не навпаки.

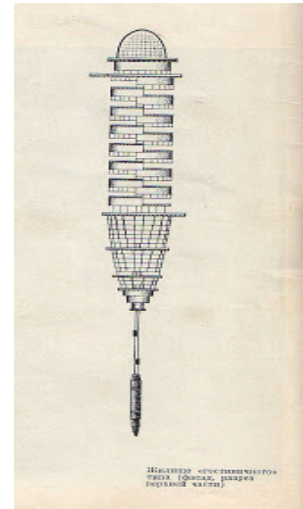
Георгій Тихонович Крутиков, продовжуючи лінію «антигравітаційної архітектури», запропонував власний шлях, створивши свій дипломний проект «Місто майбутнього», 1928 р. Ідея «Літаючого міста» полягає в тому, що земля залишається для праці, відпочинку і туризму, а житлові приміщення ринуть у хмари: міста - комуни.

Житло 2-го типу

Оселі нового типу –
трудо́ві комуни

Житло готельного
типу

«Міста майбутнього» Крутикова складаються з двох частин: «вертикальної - житлової частини і горизонтальної, на поверхні землі - виробничої». Житлова частина за проектом нависає над промисловою у вигляді параболоїда, по поверхні якого, ярусами розміщуються у повітрі житлові комплекси. Сполучення між частинами міста здійснюватимуться за допомогою універсальної і багатофункціональної kabini, яка може рухатися у повітрі, по землі і по воді.

Існує ще одна версія взаємодії образів природи і техніки, яка ґрунтується на їх конфліктному протиставленні, у пошуках можливостей для самовираження в тектоніці форм сучасної архітектури . [7]

Цей напрямок заснований на тяжінні до створення екстремальних образів, що бентежать психіку людини нестабільністю форм деконструктивізму, розломами, розривами, «зрушенням» форм . Брак

адреналіну в крові середньо- статистичного члена суспільства популяризує не тільки масу нових екстремальних видів спорту, а й сформував запит на створення образів екстремального середовища. З іншого боку – реалії часу - великомасштабні техногенні та природні катастрофи, поволі сформували естетику архітектури катастроф. Не дивно, що архітектура на межі хаосу і гармонії прагне виразити себе в агресивних або навіть у диссонансно поєднаних формах, зруйнованих конструкцій. Атектоніка деконструктивізму формується на діалозі з традиційними конструктивними системами, їх тектонічними представниками в архітектурних формах. Ступінь агресивності деконструкції різна. Можливі варіанти не руйнування, а збірки, що несе менший заряд агресії. [7]

Для узагальнення ідей деконструктивізму Ушаков Г.Н. пропонує чотири їх типи: деконструктивізм порушення, деконструктивізм імітації руйнацій, кубістичний деконструктивізм і аморфний деконструктивізм. [6]

Деконструктивізм порушення.

Проявляється в порушенні взаєморозташування елементів, у порушенні форм самих елементів чи загальної моноформи будівлі. При цьому елементи є геометрично «правильними», як і загальна вхідна композиція, до якої ніби увірвалась легка «неправильність».

P. Коолхас - Casa Da Musica

Деконструктивізм імітації руйнації.

Будівля нагадує собою скупчення хаотично з'єднаних уламків, відчуття недобудови. Набуття композиції «небезпечної» візуальної динаміки. Нелогічність конструкцій, будівля виглядає невірноваженою, її конструктивна система здається нелогічною та невідомою, на чому тримається.

Інститут досліджень Сонця, Штутгарт, Німеччина. Гюнтер Беніш.

Кубістичний деконструктивізм.

Сприймається як скупченість різних, але схожих за утворенням елементів. Елементи мають гострі кристалографічні абриси, врізаються один в одного, утворюючи надзвичайно експресивний силует та активну пластику. Загальна композиція асиметрична та нерегулярна.

Денверський музей мистецтв, США.
Даніель Лібескінд.

Аморфний деконструктивізм

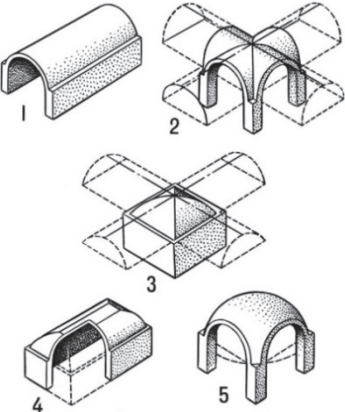
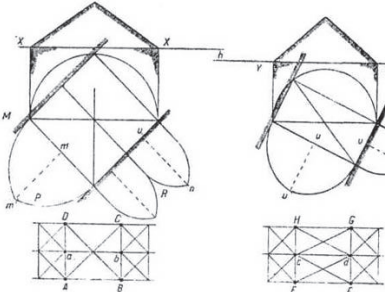
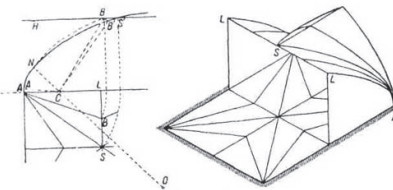
Застосування надскладних криволінійних поверхонь, замість гранчастих чи складної сукупності фрагментів різних поверхонь. Архітектурні форми набувають нової формальності: візуальної динаміки поверхонь, які мов застигли під час розвитку.

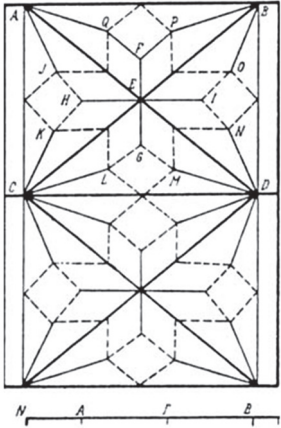
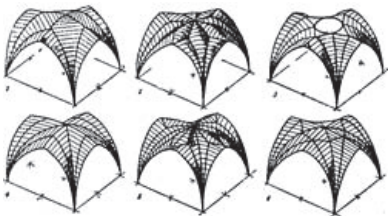
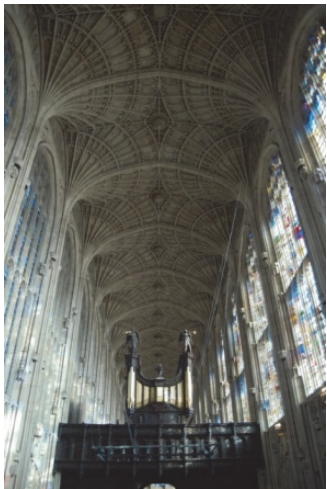
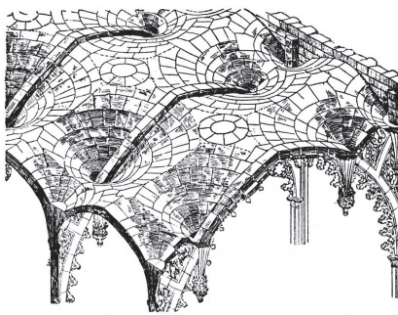

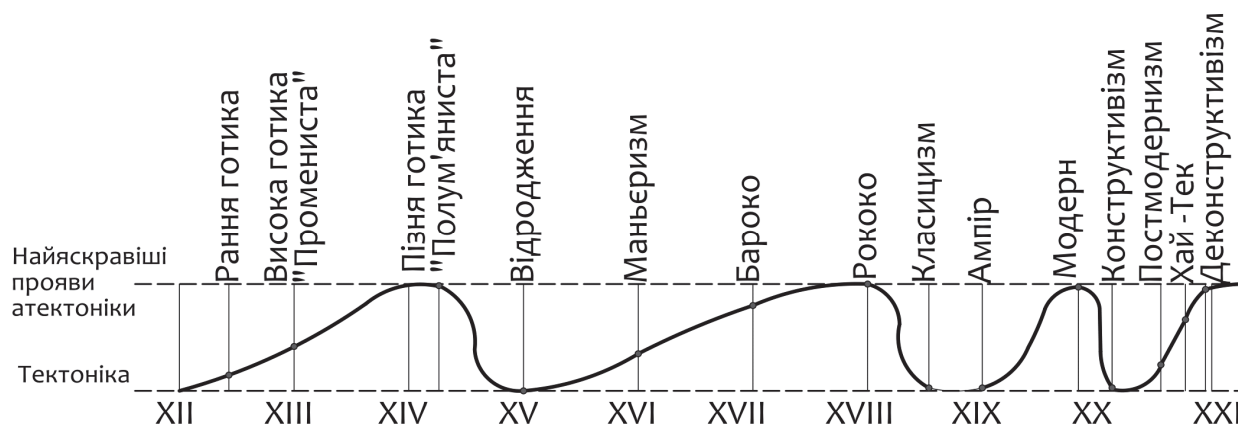
Музей Гуггенхайма в Більбао, Іспанія.
Френк Гери

Добрицина І.А. у своєму дослідженні «От постмодернізму – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки.» прослідковує витоки деконструктивізму з конструктивізму, а пізніше – з постмодернізму, як його продовження на новому рівні в інших проявах. [3].

Однак, беремо на себе сміливість звернути увагу на ще більш ранішні прояви деконструктивізму, за виразом Добрициної І.А., в «потоці історії». Звичайно, історичні класичні стилі не давали зразків деконструктивізму в сучасному його розумінні. Це були лише деякі прояви атектоніки, які засновувались на досить сміливих рішеннях. Вони викликають подив і захоплення навіть зараз, у сучасного, досить досвідченого глядача. Пропонується на прикладі архітектури готичних соборів покроковий ряд переходу тектонічних рішень нервюрних склепінь від конструктивного до декоративного, коли атектонічний їх прояв сприйняття набуває апогею. [9].

ЧЕТИРЬОХЧАСНІ СКЛЕПІННЯ	Утворення хрестового склепіння.	Собор у Вормсі.	Перший етап – «Народження» від хрестового склепіння. Найпростіший варіант останнього утворюється шляхом перетину двох циліндричних склепінь однакового радіусу. Ребра склепіння можна замінити нервюрами.
ШЕСТИЧАСНІ СКЛЕПІННЯ	Шестидільне і чотирьодільне склепіння. Пояснення з книги О. Шуазі.	Собор Паризької Богоматері	Шестидільне склепіння походить з чотирьохдільного. Для більшої міцності додається поперечна нервюра, що проходить через центр пересічення діагоналей. При цьому, на бічній стороні квадрата утворюються дві стрілчасті арки
ВІЯЛОВЕ СКЛЕПІННЯ (АНГЛІЯ)	Англійські склепіння на пучках нервюр. Кладка перетину нервюр	Неф собору у Глостері	Через вершини всіх нервюр проходить зв'язуюча гребенева нервюра. Надалі число нервюр, що виходять з однієї точки, збільшується до семи. З'являються додаткові нервюри, а також поперечні нервюри.

СІТЧАСТІ І ЗІРЧАСТІ СКЛЕПІННЯ	Хрестові склепіння церкви Крайстчерч	Собор в Кентбері	Складний візерунок утворюється за рахунок застосування додаткових нервюр, які утворюють складний зірчастий візерунок. Не потребують додаткових опор.
ВІЯЛОВЕ (РАДІУСНІ) СКЛЕПІННЯ	Зірчасте склепіння собору в Беверлі (Англія)	Капелла королівського коледжу, Кембрідж.	Через складну конструкцію нервюри втрачають свою несучу здатність і потребують додаткову підтримку у вигляді підпружних бічних арок.
ВІЯЛОВЕ (РАДІУСНІ) СКЛЕПІННЯ (АНГЛІЯ)	Аксонетрія розташування підтримуючих арок для нервюрних склепінь	Школа богословія, Оксфорд.	Нервюри втратили конструктивне значення, крім того, самі потребують підтримуючих конструкцій у вигляді арок.

Графічний аналіз найяскравіших проявів переходу від тектоніки до атектоніки в традиційних архітектурних стилях:

У часи пізньої готики атектоніка проявляється у втраті конструктивного значення нервюр, які, в свою чергу, потребують додаткових підпорів.

У час панування маньєризму відбувається порушення ренесансної збалансованості, використання атектонічно-мотивованих структурних рішень, що викликає у глядача відчуття неспокою, привносить елементи гротеску.

Бароко – декоративний стиль – атектоніка, майже у чистому вигляді. Ідеї вознесіння, невагомості, безтілесності реалізовувалися художниками, що оформляли стелі і стіни храмів. Розписи немов проривалися крізь стіни або стелі, не враховуючи конструктивні особливості архітектури. Шляхом різних прийомів створювалися ілюзорні конструкції: намальовані архітектурні елементи візуально змінювало простір.

Модерн. Принципово новим в архітектурі модерну була відмова від ордерної або еkleктично запозиченої з інших стилів системи прикраси фасаду та інтер'єру. Фасади будинків, в більшості випадків, насичені динамічними і плинними формами, часом наближаються до скульптурних або нагадують органічні природні явища.

Постмодернізм, хайтек, деконструктивізм. Ми підійшли до нашого часу, коли конструкції, матеріали і новітні технології дають змогу архітектору втілити у життя найсміливіші задуми. і мрії про те, що людина перемогла гравітацію і вільно володіє конструкціями без цього найголовнішого формоутворюючого фактору – гравітації. Повертаючись до теоретика теорії деконструктивізму, закінчемо його висловом: «Деконструктивізм – конфлікт між звичним сприйняттям людиною оточення і тим, що вона бачить»(Жак Деррид).

Література

1. Вельфлин Г. Основные понятия истории искусств. Проблема эволюции стиля в новом искусстве — М.: Академия, 2009. — 344 с.
2. А.Губер, Ю.Колпинский, М.Доброклонский Всеобщая история искусств. В 6 томах (8 книгах). Институт теории и истории изобразительных искусств. — Т. 2, К1 Готическое искусство.
3. Добрицына И.А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки. - М.: Прогресс-Традиция, 2004. - 416 с.
4. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма /Ч.Дженкс, пер. С англ. В.Рабушина, М.В Уровой ; под. ред.. А В. Рябушина, Л. Хайта – М.: Стойиздат, 1985 – 136 с.
5. Черкес Б.С. Архітектура сучасності . Остання третина XX- поч. XX століть. Навчальний посібник / Б.С. Черкес , С.М.Лінда – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 384 с.
6. Ушаков Г.Н. Схема розвитку основних напрямів архітектури у XX столітті.// Науковий збірник “Архітектурний вісник КНУБА” Випуск 7- Київ, 2015.
7. Лиханский А. Ю., Лапшина Е. Метафора в тектонике.// Збірник наукових статей ДВФУ, Владивосток, Россия.
8. Meraden [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://meraden.ru/> Стаття <http://meraden.ru/articles/21/45/> «Архитектурный стиль / деконструктивизм»
9. LiveJournal [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://livejournal.com> Стаття <http://tito0107.livejournal.com/426896.html> «Эволюция нервюрных сводов»
10. Cih.ru [Електронний ресурс] Архитектурный альманах Корпус - web-версия «Корпус» Стаття <http://cih.ru/k2/> «Деконструктивизм».

Аннотация. В статье исследуются предпосылки становления и развития стиля деконструктивизм, и некоторые его проявления в стилях традиционной архитектуры через атектонику.

Ключевые слова: архитектурный стиль, «антигравитационная архитектура», архитектурника, тектоника, готика, деконструктивизм, конструктивизм, «летающий город», постмодернизм.

Abstract. The article investigates the preconditions of formation and development of constructivism style, and some of its manifestations in the style of traditional architecture through the atektonic.

Key words: architectural trend, “antigravital architecture”, architectonic, tectonics, gothic, deconstructivism, constructivism, “flying city”, postmodernism.